

PROFESORUL VASILE NEAMȚU LA 70 DE ANI

Plină când judecata cumpănită și nepărtinitoare — ce numai cu scurgerea timpului se poate săvârși în chip satisfăcător — va fi frustrată de împliniri îndrituite, roadele trudei cărturărești rămân adesea evaluate iluzorii. Nu este un secret pentru nimeni că ultimele decenii, pe lângă excomunicările brutale de autori și de opere, au vertebrat o ierarhie strimbă a valorilor, dependentă în mare parte de gradul de ancilizare și camelionizare față de percepțiile și interesele puterii politice, și că pozițiile înalte au contribuit în multe cazuri la solidificarea autorității științifice a celor ce le rețineau, metehne perpetuate într-o oarecare măsură și după evenimentele spectaculoase din decembrie '89, de vreme ce propulsările în prestigioase demnități academice și universitare nu au demarat întotdeauna de la prospectarea riguroasă a perenității realizărilor profesionale, ci de la aureola doblăndită în anii precedenți, ca urmare a situării în partea superioară a piramidei sociale.

Prin prisma acestor realități nu este de mirare că un savant de onestitate și modestie pilduitoare, cu un profil moral nelintinat, precum Vasile Neamțu, n-a dobândit de la oficialități recunoașterea cuvenită pentru meritele sale deosebite. Am părăsi perimetrul lealității dacă am încerca să acredităm ideea că Profesorul Neamțu ar fi în situația unui marginalizat sau a unui neapreciat, când i s-au tipărit un mare număr de lucrări, când Academia Română l-a distins cu un premiu de vază, când colegii și foștii studenți îl înconjoară cu căldură și venerație, când — în ultimii doi ani — se încearcă anumite gesturi reparatorii: conducerea Facultății de Istorie a Universității „Al. I. Cuza” i-a propus reincadrarea ca profesor, a fost ales membru de onoare al Institutului de Arheologie din Iași și al Societății de Istorie și Retrologie Agrară a României, a fost numit vicepreședinte al Comisiei Monumentelor Istorice pentru Moldova. Toate aceste dovezi elovente de deferență vin cu o nepermisă intruziune și sînt încă departe de a răsplăti o muncă neobosită de devotat și hărăuit dascăl la Alma mater din vechea capitală a Moldovei și o creație istoriografică ce situează pe autorul ei în elita medievisticii românești.

Născut la 19 decembrie 1922 la Tișăuți (com. Ipotești, jud. Suceava) ca fiu al lui Ambrozie Neamțu și al Elenei Neamțu (născută Dan), Vasile Neamțu a avut o copilărie neocolită de greutate, ce decurgea din apartenența la o familie destul de numeroasă, care, cu veniturile capului său — notar comunal în Bosanciu învecinat, cu forță de muncă diminuată de o invaliditate căpătată în primul război mondial —, făcea față cu dificultate asprilor vieții. În pofida veniturilor limitate, Ambrozie Neamțu — el însuși absolvent al Școlii de Artă și Meșerii din Cîmpulung Moldovenesc — s-a străduit să asigure o instruire serioasă copiilor săi, astfel că Vasile Neamțu, după ce a început studiile primare în satul de obârșie, și le-a continuat la reputatul liceu „Ștefan cel Mare” din Suceava, unde, între dascălii de notorietate, se numărau Alexandru Băcănețu și Rudolf Gassauer, care, cu veleitățile lor de investigatori ai trecutului, i-au insuflat desigur pasiunea pentru istorie. De altfel, ambianța Sucevei interbelice emana parcă mai mult ca alte orașe moldave parfumul epocilor apuse, incitind la prospectarea lor. Liceanul Vasile Neamțu a resimțit nu numai atracția muzei Clio, ci și a Polymniei, cîteva încercări poetice fiindu-i găzduite de publicațiile din Cernăuți „Bucovina literară” și „Gazeta Bucovinei”. După ce și-a susținut bacalaureatul la liceul „Eudoxiu Hurmuzaki” din Rădăuți, în 1943 a trecut cu succes examenul de admitere la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din Iași. Vîltoarea războiului îi perturbă viața de student, în toamna aceluiași an fiind înmatriculat la Școala militară de ofițeri de infanterie în rezervă din Bacău, pe care o părăsește însă curînd din cauza unei fracturi de picior, astfel că este nevoit să petreacă mai multe luni în diferite spitale din țară. Fără să dispună de instrucție, este trimis pe front în Cehoslovacia, la un serviciu auxiliar, cel de armament și muniții, fiind demobilizat de-abia după sfîrșitul războiului. Revenit într-un Iași distrus și încercat de

foamete și lipsuri, într-o Universitate pauperă și supusă ingerințelor noilor factori politici, Vasile Neamțu a îndut să se consacre cu pasiune studiului, între profesorii de îndrumările cărora a beneficiat numărîndu-se Andrei Oțetea, Alexandru Boldur, Nicolae Grămadă, Paul Nicorescu, Nicolae Corivan, Filip Horovitz, Nicolae Grigoraș, Dimitrie Ciurea etc. Elanurile tinereții i-au fost parțial zăgăzuite de reactivarea unui t.b.c. pulmonar, contractat încă de pe băncile liceului, de pe urma căruia a suferit cu intermitențe mai mulți ani.

În vara lui 1948 prezintă teza de licență cu o temă privind breslele din Moldova medieală, fiind repartizat pentru cîteva luni la Școala elementară din Bosanci, pentru ca în anul următor, la 5 aprilie, să fie încadrat ca asistent la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din Iași, mai întîi — pentru foarte scurtă vreme — la Istoria veche, apoi la Istoria medie a României, pe care nu a mai abandonat-o plîm la pensionarea survenită în 1987. Admirabila sa tovarășă de viață, Eugenia Neamțu, ființă de sensibilitate deosebită și medievistă cu mari calități, l-a ajutat nu numai să traverseze cu bine stări precare de sănătate, ci i-a fost, plîm la tragica sa dispariție din 1980, un colaborator prețios în munca de cercetare, cu care s-a emulat reciproc și a cules roadele unor realizări remarcabile. Perioada îndelungată cit a funcționat la Alma mater, de aproape patru decenii, presărată cu ne-numărate reforme, care, în loc să îmbunătățească și să modernizeze sistemul de învățămînt, l-au dezorganizat și l-au împregnat cu măsuri ideologice, a avut și neajunsul de a suprasolicita personalul profesoral cu norme didactice încărcate, astfel că Vasile Neamțu, pe lângă atribuțiile aferente Istoriei medii a României, a trebuit să preia cursuri și seminarii privind Istoria veche a României, Istoria popoarelor URSS, Istoria Bulgariei, Arheologia medieală, Demografia istorică, Paleografia chirilică, Etnografia României etc., ceea ce l-a obligat la mari eforturi. Pentru achitarea de obligațiile didactice — îndeplinite mereu cu conștiinciozitate greu comparabilă —, dar mai ales pentru elaborarea lucrărilor științifice, a studiat și a făcut cercetări în principalele biblioteci, arhive și muzee din țară, beneficiînd și de cîteva stagii scurte de documentare în străinătate, mijloace de Universitate (Polonia, Bulgaria, Cehoslovacia) sau realizate prin eforturi personale (Ungaria). În vara anului 1985 a participat la lucrările celui de-al 16-lea Congres internațional de științe istorice de la Stuttgart. Avansarea în ierarhia didactică s-a produs cu impedimente, în 1956 fiind promovată lector și tocmai în 1974 conferențiar, desigur pentru că s-a sustras cit a fost posibil activităților politice, pentru că n-a schițat niciodată nici cel mai mic semn revendicativ și pentru că n-a fost scutit de gesturile pizmașe ale unor contrați cu atribuții mai înalte.

Am avut prilejul ca în urmă cu trei decenii să mă număr printre învățăceii săi, profitînd de îndrumările sale docte și cumpănite, mereu afabile. Mai mult poate decît de la alți dascăli, am învățat de la Vasile Neamțu că natura istoriei însumează nu numai evenimente și date și că, pentru înțelegerea în profunzime a evoluției omenirii, esențiale sînt nu doar tumultul înclăștrărilor militare și vîltoarea de pe eșchierul politic, ci și derulările molome de pe făgașul vieții economice și sociale. Enuunțarea acestor adevăruri de esență axiomatică s-a făcut de multă vreme, dar, cu toate că ele dețin o acceptare evaslunanimă, o reflectare edificatoare pe plan practic se profilează cu reticență, astfel că, în ciuda aserțiunilor complementare, ansamblul rosturilor politice conținută să se bucure de un statut privilegiat în raport cu alte domenii ale disciplinei. Deplin conștient de aceste realități, Profesorul Neamțu nu a fost înclinat să comită abateri de la programul tematic prefigurat din prima tinerețe, nepropunîndu-și vîredată drept ideal succesul facil și epatarea cititorului său a auditorului.

Domeniile asupra cărora și-a fixat centrul de greutate al preocupărilor — nespectaculoase, dar nu mai puțin importante — privesc viața economică din regiunile românești extracarpate de-a lungul evului mediu, prospectată în di-

versele sale fațete, începînd de la producerea, tipologia, funcționalitatea și cronologia uneltelor, tehnica producției agricole, evoluția meșteșugurilor și a vieții urbane și pînă la circulația monetară și comercializarea anumitor categorii de mărfuri la est de Carpații Orientali. S-a lăsat absorbit, de asemenea, de unele aspecte ale sistemului administrativ și de frământările sociale din perioada medievală țirzie, ca și de istoria învățămîntului din Moldova. A căutat să pătrundă în intimitatea vieții de zi cu zi a omului medieval, investigîndu-i cu meticulozitate condițiile de trai, locuința, ocupațiile, preocupările artistice și culturale, rosturile vieții sociale etc. Vasile Neamțu este unul din puținii medievști cu formație inițială de istoric care s-a edificat asupra importanței universului deschis de arheologie pentru reconstituirea trecutului, convingerea sa nerămînînd formală, ci materializîndu-se prin participarea la lucrările de pe cîteva importante șantiere de săpături (Suceava, Iași, Baia), prin prelucrarea și publicarea exemplară a unor categorii de obiecte, interpretate nuanțat, în conexiune cu descoperirile din arealurile învecinate sau îndepărtate. La fel de benefice pentru anumite concluzii privind structurile economice i-au fost stăruitoarele cercetări din domeniul etnografiei.

Teza de doctorat referitoare la tehnica producției cerealiere în Țara Românească și Moldova pînă în secolul al XVIII-lea, avînd drept conducător științific, pe caad. prof. dr. Ștefan Pascu, a fost susținută la Cluj în mai 1971, după o temeinică documentare de peste un deceniu. Publicată în 1975 la București, în traducere franceză, această remarcabilă lucrare a fost încununată cu premiul „N. Iorga” al Academiei Române. Ea a fost succedată de două volume de reală valoare științifică, tipărite în 1980 și, respectiv, în 1984, în care se valorifică rezultatele săpăturilor metodice din așezarea urbană

de la Baia, întreprinse între anii 1967 și 1980 sub conducerea Eugeniei Neamțu. Și aceste lucrări monografice s-au bucurat de o bună primire în lumea specialiștilor din țară și străinătate, Academia decernînd celui de-al doilea volum premiul „Nicolae Bălcescu”. Dintre lucrările de mai mare întindere ale Profesorului V. Neamțu mai menționăm cursul de *Istorie medie a României*, multiplicat la Iași în 1982, care îi reflectă metodologia și sobrietatea didactică precum și colaborările la volumele colective *Istoria orașului Iași*, I (red. C. Cibodaru, Gh. Platon, Iași, 1980) și *Istoria Universității din Iași* (red. Gh. Platon, V. Cristian, Iași, 1985).

Aceste lucrări, la fel ca și numeroase alte studii, reflectă un istoric exigent și migălos, cu cunoștințe extrem de largi și profunde, cu disponibilități spre interdisciplinaritate, de o rigoare exemplară, minuțioasă al unui stil sobru și limpede, cu construcții logice și nuanțate, lipsite de divagații și banalități. Generozitatea și corectitudinea sa ireproșabilă din viață se regăsesc în acribia textelor și notelor adiacente: tuturor celor ce l-au precedat în preocupări, nindiferent de viabilitatea meritelor, li se recunoaște cu scrupulozitate aportul la deslușirea diferitelor secvențe ale trecutului. Speculațiile și artificiile nu-și găsesc loc în demonstrațiile sale, reconstituirile făcute remarcîndu-se prin echilibru, prudență și clarviziune.

La împlinirea a șapte decenii de viață, cu un bilanț de netăgăduită consistență, în numele foștilor studenți, a colaboratorilor și colegilor de la Institutul de Arheologie din Iași, îi urmăim din toată inima Profesorului Vasile Neamțu ani mulți și prosperi, cu realizarea deplină a proiectelor ce îi captează energia creatoare.

VICTOR SPINEI